

OLOF PALME

Anförande i Ådalen

1981-05-09

Mötesdeltagare! Kamrater!

Jag är glad och tacksam över att få vara i Ådalen och Kramfors igen. Om jag får börja med en lite personlig sak: jag kan inte underlåta att minnas när jag sist stod här i den här hallen. För då var det valrörelse på 70-talet och då hade jag tappat rösten och varit inne på lasarettet i Sundsvall och blivit penslad i halsen och blivit ordinerad att hålla tyst. Jag gick en hel dag och höll käften i Utansjö och sedan kom jag hit och skulle hålla tal. Och det bara pep och kraxade och väste och det blev så tyst här i hallen så man kunde bokstavligen ha hört en knappnål falla, för ni tyckte alla synd om denna arme talare som bara kraxade. Av detta blev jag så uppmuntrad att det tog sig så småningom och sedan höll det aldrig på att ta slut det där talet. Och om någon av er som är här var med den gången - är någon det? - ja, tack för senast då. Solidaritet betyder mycket.

Men om jag får svara Bosse direkt så säger jag att, hur mycket jag än kraxade så det jag kraxade fram den gången var, att visserligen är problemen i Norrlands skogslän, och i Norrlands länen och i Ådalen stora, men på 70-talet har det i alla fall vänt i den meningen att vi tack vare aktiv regionalpolitik har fått en ökad befolkning och en ökad industri-sysselsättning i vart enda skogslän. Och på den vägen vill vi fullfölja men det fick vi inte fullfölja för det blev dessvärre en borgerlig majoritet. Det kan man kraxa fram - det hjälper inte hur klart de talar om de inget har att säga.

I de här dagarna så riktas ju blickarna mot Adalen till följd av de tragiska men ändå på något sätt storslagna händelserna här för precis 50 år sedan. De har skildrats i litteraturen, av Birger Norman och andra, på ett lysande sätt. De har blivit föremål för stora konstverk, framför allt av Albert Almelin. De har skildrats i musiken. De har skildrats, eller ni har sett dem, i gripande mänskliga dokument och i arbetarrörelsen så är vi ju inte benägna till hjältedyrkan. Men de människor som var med då har på något sätt blivit hjältar i vår historia. De har, inte som enskilda individer kanske, men därför att de har blivit som en symbol för människors vilja och förmåga att tillsammans stå upp mot de ekonomiskt och militärt mäktiga. Stå upp för kollektiven, för gemenskapen. Det var budskapet, ett av budskapen från Adalen 1931. Och det är någonting som lever. Jag menar, vi översköljs ju nu för tiden av väldigt mycket högerpropaganda. Det är från SAF och alla möjliga håll, det körs affischkampanjer - du ska satsa på dig själv, du ska bli rik, du ska tjäna pengar, du ska strunta i andra. Det är budskapet. Privatisering, egoism, individualisering och vad det heter.

Men kom ihåg nu att för inte mycket mer än en vecka sedan så hade vi första maj. Och då var det verkligen snålblåst i landet - bokstavligen. Självt var jag med och där gick vi i fem centimeters snö. Men man såg bilderna, överallt i landet så samlades tiotusentals människor och gick där i blåsten och snön med sina fanor och sina standar och de gjorde inte det för att satsa på sig själva utan de gjorde det för att stå upp för en gemensam sak nämligen arbetarrörelsens idéer och arbetarrörelsens politik.

Och det är liksom heroismens bilder från 1931, det är de där bilderna av det långa demonstrationståget som går till Lunde. Dem kan ingen se utan att bli starkt känslomässigt berörd. Men ni ska veta, att

de demonstrationstågen de fortsätter att ringla i det här landet, lika starka som någonsin, och då känner vi att en rörelse som denna, den kan icke besegras.

Ådalen är någonting mer. Ådalen 1931 var också en symbol för ett samhälle i kris. Ett samhälle i ekonomisk kris. Världsdepressionen gick då över Europa in i vårt land, det drabbade denna konjunktur känsliga del särskilt hårt med sjunkande produktion, sviktande export, sjunkande reallöner. Och i dess spår en hård, oförsonlig, förstockad borgerlighet och arbetsgivarvärld. Men det var också ett samhälle i politisk kris. Jag minns inte, jag har läst om det. En del av er minns. Det var den tid då vi hade mittenregeringar. C G Ekman och hoppande majoriteter - en till vänster och en till höger. Men människorna visste ju att politiken i regering och riksdag kunde inte ge dem det de behövde, kunde inte lösa deras vardagsproblem och det talades en tid också rätt mycket om politikerförakt och det ena med det andra. Det var krisen i 1931 års Sverige.

Och i denna skar liksom de tragiska händelserna i Ådalen som en kniv. Så här står det i partistyrelsens till ytterlighet ordknappa sammanfattning:

"Den fjortonde maj 1931 blev en arbetardemonstration i Ådalen beskjuten av en militärtrupp som av länsstyrelsen i Västernorrlands län rekvirerats till ordningens upprätthållande. Vid skottlossningen dödades fem arbetare, därav en kvinna, och några sårades."

Det var vad man sade. Och det har skildrats litterärt oändligt mycket bättre, det kan jag inte tävla med. Och vi vet alla att upptakten var arbetsgivarnas krav att lönerna vid Marmara-verken skulle sänkas under riksavtalet. Det ledde till strejk, och arbetarna i Ådalens massfabriker grep till sympatiåtgärder.

För att lasta den lagrade massan på båtarna kallade arbetsgivarna in strejkbrytarna. Det var arbetsgivarnas sätt att provocera arbetarna. Svenska arbetsgivareföreningen försökte ständigt tillämpa den metoden för att tvinga arbetarna på knä. Hökarna i arbetsgivareföreningen förde kommandot. För dessa var det också naturligt att inkalla militär för att ytterligare stryka under sin vilja att krossa fackföreningsrörelsen. När arbetsgivarbasen, Ivar O Larsson, grep till orda dagen efter skotten i Ådalen så sa han:

"Jag hörde idag att man ämnade sända mera militär och det behövs sannolikt."

Kort dessförinnan hade samme Larsson i gett uttryck för arbetsgivareföreningens syn på saken, genom att med anledning av strejker i Halmstad yttra följande:

"Den enda riktiga lösningen var utkommenderingen av militär med vapen, bajonetterna på, kulsprutor, tår-gaser, strålkastare. Då först blev det lugnt."

Så skapade arbetsgivareföreningen stora motsättningar, konfrontation i det svenska samhället. Och man ville naturligtvis krossa svensk arbetarrörelse, ty man såg i den ett hot mot sina intressen.

Men budskapet då var ju detta: arbetarrörelsen var stark nog att slå angreppen tillbaka. Och den fackliga och politiska demokratiska arbetarrörelsen var stark nog att icke möta våld med våld. Rickard Sandler tecknade vid jordfärtingen av Ådals-offren den demokratiska arbetarrörelsens syn på det inträffade med följande . Han sade så här:

"Blodet får inte förblinda. Den som lyssnar med mänskligt allvar ska därur höra tvenne maningsord: besinning och upprättelse. Detta är icke räkningsdag och jag står ej här för att fördela skuld och

utmäta ansvar. Detta är sorgens dag. Före den gick skammens dag. Efter den ska komma upprättelsens dag. Men den må idag i gemensam sorg gripa i envar som kan mänskligt gripas. Gripa så starkt att de spillda människolivens fläck må genom framtidens dagar förbliva det enastående förfärliga som icke glömmas men aldrig återupprepas."

Och så var Ådals-händelserna liksom ett uttryck för ett samhälle i kris. Och som hos en förstockad borgerlighet ledde till motsättningar som slutligen fann sin urladdning i skotten. Men styrkan var att möta den förstockelsen med styrka också med lugn besinning. Och så blev ju därmed också Ådalen -31 en symbol för en ny begynnelse i det svenska samhället. Arbetsgivarna påverkades av arbetarrörelsens styrka, även om många fortfarande höll fast vid att strejkbryteriet var en fri rättighet i det svenska samhället så växte insikten fram att den svenska arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsen inte kunde krossas. Istället måste man försöka diskutera med denna starka part. Och så växte, i den framväxande fascimens Europa, samarbetstanken fram. 1938 slöts Saltsjöbadsavtalet som byggde på samverkan och fredlig diskussion vid förhandlingsbordet. Det var inte fråga om att utsläta motsättningar, det var en fråga om att kunna använda samtalen, dialogen, förhandlingen för att nå fram till överenskommelser. Och så växte den svenska modellen fram, grundad på samarbete och samförstånd.

Och såsom fackföreningsrörelsen genom sin styrka banade vägen till Saltsjöbaden, så banade socialdemokratin genom sin politiska styrka vägen till en helt ny politik i 30-talets Sverige. Det är många som säger att Ådalen, skotten i Ådalen -31 alltså, var en av de väckarklockor som kom att lägga grunden till den socialdemokratiska valsegern 1932. Genom att socialdemokratin kom till den politiska makten så fick man möjligheter att brygga över klyftor och

motsättningar i samhället. Man formade en välfärds- politik, man slogs mot den sociala nöden, man åter- upprättade arbetets värde och den fulla sysselsätt- ningen och man började bygga folkhemmet. Och så kunde man bygga en bred, folklig reformpolitik för ett nytt Sverige. Och för detta är också Adalen -31 en symbol, en begynnelse. Och så gick vi den vägen i decennium efter decennium. Det byggdes under krigs- år, under avspärrningsår, under dollarkrisens år, under Korea-krisen, under många skiftande. Men bygget gick vidare och alltid grundat på detsamma - organi- satorisk styrka, klar målsättning, reformistisk idé, förhandlingar, bred, folklig reformpolitik. Och på den bogen förvandlades Sverige.

Nu råder ett annat klimat. Nu är vi i Sverige 1981. Och hur har övergången varit? Ja, låt mig mer som ett kuriosum skildra övergången genom en insändare i en aftontidning. Varför tycka att detta kommer väl aldrig tillbaka? Detta är väl borta för alltid? Men denna insändare i en aftontidning förra veckan han säger att: nu måste vi få höra sanningen om döds- skjutningarna. Här har vi hört i alla tider, här får vi höra om arbetsgivarna och allt det andra. Men det är ju fel därför att ett demonstrationståg närmar sig militär avspänning. Posten ropar: halt! Tåget nonchalerar uppmaningen och fortsätter framåt. Posten ropar: halt eller jag skjuter skarpt! Tåget lyder ändå inte utan fortsätter framåt osv. Posten öppnar eld, först varningsskott sedan verkningseld. Nu är frågan: gjorde posten fel? De var ju de demon- strerande som inte stannade när posten ropade halt och nu vill den här mannen, som är plutonschef i bevakningskåren och ingår i civilförsvaret, veta därför att såvitt han bedömer gjorde ju militären rätt och ska han göra likadant? Vi tittade lite närmare på den insändaren. Och då visade det sig när man tittade lite närmare på den insändaren, han hade satt namn ordentligt under, så har han också en annan gärning: han är återkommande s k krönikör

och kolumnist i Svenska arbetsgivareföreningens tidning. Och det är naturligtvis ett kuriosum men det för oss i raska grepp till Sverige 1981.

Vad kännetecknar vårt land just nu? Vi har en ekonomi i kris, precis som då. I själva verket är det den djupaste ekonomiska krisen som vi har haft i det här landet sedan 1931 just idag. Jättelika underskott i utrikeshandeln, vi lånar oss fram i amerikanska och schweiziska och arabiska banker, jättelika underskott i statsbudgeten, sviktande investeringar, sjunkande reallöner, växande arbetslöshet. Man räknar med att vi innan slutet av året ska ha den största arbetslösheten sedan 30-talet. Ett land i ekonomisk kris. Återigen så kan vi ju - det är oljekrisen som går över världen och drabbar oss också naturligtvis med dess följder - men det finns många andra inslag. Och i detta land i ekonomisk kris kan vi, precis som i det slutande 20-talet och börjande 30-talet, märka en alltför militant och jag menar förstockad arbetsgivarvärld som möter. Samtidigt, precis som 1931, har vi också en politisk kris. Borgerligheten vann ju valet 1976 på att säga att de skulle avskaffa kärnkraft och så fick vi Fälldin I och den försvann. Och så fick vi den lilla Ullsten och den försvann. Och så fick vi Fälldin II och den har nu också försvunnit och tills vidare har vi ingenting. Det är läget d v s det är nästan spöklikt. Vi har haft nu i fyra och ett halvt år en borgerlig trepartiregering, en borgerlig trepartikoalition, som åter saknat förmågan att ge landet en politisk ledning, precis som det sena 20-talets borgerlighet saknade förmågan att ge landet en politisk ledning. Och då var det nästan spöklikt att igår i televisionen kunna beskåda hurusom expeditonsstatsminister Fälldin sa, att nu skulle man precis som på C G Ekmans tid, bilda en liten mittenregering som skulle leva på hoppande majoriteter i den mån den inte satt i moderaternas knä.

Men precis som 1931 är det här djupt farligt för landet. Vi ska inte ett ögonblick, mötesdeltagare, underskatta de högervindar som går över världen. För de stammar från 20-talet. Vad är det frågan om? Ja, vissa profeter - Milton Friedmann, Friedrich Hayek - när jag en gång var och studerade i Förenta Staterna så fick varenda student i hela Amerika gratis en bok av Hayek som talade om vägen till trälldom, det var socialdemokratins väg det. De skulle immuniseras. Och jag hade som examensuppgift där att skriva en uppsats med kritik av hans bok - jag skrev 43 sidor och det gjorde mig mer socialistisk än någonsin. Men man tror inte att det är sant när man plötsligt nu, trettio år efteråt, slår på TV:n och vem sitter där om inte von Hayek. Och vad är budskapet? Ja, det är enkelt. Men det är i och för sig oerhört brutalt. Han sa nyligen, och de tror alltid på marknaden till varje pris, och han sade nyligen den här Hayek, att marknadshushållningen bygger på att man undertrycker vissa naturliga instinkter hos människorna, man måste undertrycka medmänsklighet, solidaritet, medkänsla och ersätta dessa känslor med abstrakta regler till skydd för privat äganderätt, avtalsrätt och fri konkurrens. Gör man inte det så fungerar inte marknadshushållningen. Och han redovisar utomordentligt hederligt vad det är frågan om. Den starke kan hävda sin frihet, vi får inte förledas att hysa medkänsla eller känna solidaritet med de som är svaga. Den enskilde bär ansvar för sitt eget liv. Lyckas han så ska han belönas, misslyckas han, blir arbetslös, sjuk, utslagen, så är det i grunden hans eget fel och hans eget ansvar. Vi behöver inte bekymra oss om detta. De starka kan betala sina barns utbildning och sin egen sjukvård. De behöver inte stödet av allmänna försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet eller en väl utbyggd offentlig sektor. De ska klara sig själva. Och i linje med detta betraktelsesätt har samhället inget ansvar för att bekämpa arbetslöshet. Det får klaras av marknadens självläkande krafter, genom att folk

godtar sänkta löner, flyttar, anpassar sig, fackföreningarna är i grunden ett systemfrämmande element som bör avskaffas. Det är vad de säger, vad de tycker och det är de stora profeterna. De kallas nyliberalister och nykonservativa, ibland kallas de för utbudsekonomer och då Bohman ska vara modern kallar han sig numera utbudsekonom, fast jag betvivlar allvarligt att han vet vad han talar om.

Men det här leder då till alla möjliga konsekvenser. Jag har läst deras skrifter. Man ska betala för sig sägs det. Ett institut som står president Reagan utomordentligt nära de skrev t ex så här: inte kan vi låta vem som helst få sjukvård. Och vad gör vi då med dem som inte kan betala för sig? Ja, då får vi ha lite sämre läkare och lite sämre tandläkare för dem. Och de som kan betala för sig ska få vård i första hand. Och därigenom ska de här fattiga känna sig uppbundna. Det står faktiskt så här, att den som sitter i tandläkarstolen och inte har råd att hålla sig med bedövning när de sliter ut tänderna på honom, han ska sitta där och tänka, att om jag jobbar lite hårdare så kanske jag nästa gång har råd att skaffa mig bedövning. Det är alltså fullt beskrivet och på fullaste allvar. Det här må ses som ett gruvligt och gräsligt skämt, men kom ihåg att det är på dessa teorier som man nu bygger politiken i England. Resultatet: snart tre miljoner arbetslösa, oerhört sjunkande levnadsstandard, ett samhälle i kris. Det blir de teorierna som man nu ska lansera i USA, med en katastrof för vanliga människor som följd, det är jag övertygad om. Det är dessa teorier som framför allt har sin rot i Svenska arbetsgivareföreningen, i alla deras skrifter. Det är miljoner som satsas på att tala om att marknaden är det viktigaste. Det gäller att föra kampen, det är ju två gånger i rad som Svenska arbetsgivareföreningen satt igång med en jätte-lockout. Deras direktörer går ut och säger allt möjligt annat, det var en plåtburksdirektör som sa att nu ska vi kasta jämlikheten på

sophögen. Vi ska följa den välsignelsebringande marknadspolitik som fru Thatcher för i England. Man ska skära ner den offentliga sektorn, låta marknaden spela. Hans plåtburkar eller aluminiumburkar är det inte några marknadens osynliga händer som plockar upp utan det blir helt vanliga kommunalarbets-händer i den offentliga sektorn. Så fungerar kapitalismen naturligtvis.

Och på det politiska planet så är det naturligtvis moderaterna som företräder dessa tankar. Och detta är en strid som vi måste ta år 1981 precis som arbetarrörelsen tog den 1931. Jag tänkte på det första maj 1980. Då var det väldigt vackert. Solen sken och då man åkte upp från Malmö så var det absolut tyst i landet för arbetsgivarna hade ju utlyst sin jättelockout så Sverige stod stilla. Och det trodde man naturligtvis då skulle tillfoga arbetarrörelsen ett förödande slag. Men det gick inte. Efter fjorton dagar gav SAF upp. Vad gällde den striden? Ja, kan ni säga ören, köpkraft, delaktighet i produktionsresultatet, vardagliga ting, naturligtvis men i grunden också känslan för rättvisa och rättfärdighet, att inte låta sig hunsas av de ekonomiskt mäktiga. Och den striden vann den fackliga arbetarrörelsen. Vid den här första maj så gällde det egentligen det samma - skatter. Vad är skatter? Ja, det är köpkraft, det är kronor och ören, det är delaktighet i produktionsresultaten men också någonting mer nämligen rättvisa och rättfärdighet i samhället, förhållandet mellan människor. Och såsom den fackliga arbetarrörelsen tog striden 1980 så var det den politiska arbetarrörelsen som stod i främsta ledet för striden 1981. Och den har vi i alla fall på skatteavsnittet fört till en betydande framgång. Det här visar ju hur fantastiskt nödvändigt det är med den fackliga-politiska samverkan. Vi slåss för enklarting - för kronor och ören, och vardag och pensioner - men vi slåss också tillsammans för idén om ett rättfärdigt samhälle. Och den samhörigheten är avgörande för att

vi ska hålla högerkrafterna stängna.

Ett ord om det här med skatter. Vad gäller det? Ja, plötsligt så inbjöds vi till de här borgarna. Och så hade vi då ett förslag så småningom. Och det innebar att alla som tjänar 120 000 och mer skulle få skattsänkning 1982 och om man utsträckte sig till 1984 så skulle alla som tjänar över 100 000 få skattsänkning men på samma gång så skulle alla som tjänade under 120 respektive 100 000 kronor få höjd skatt. Och det var så vidunderligt anordnat att alla människor som tjänade mint 70-80 000 eller mindre, de skulle med någon tusenlapp i ökad skatt släpa ihop till 20-30-40 000 åt de verkliga höginkomsttagarna. Och det där räknade vi ut och så frågade vi borgarna - varför ska vi göra det där? Jo, sa de, det behövs för att stimulera arbetsviljan. Men då frågade vi - hur i all fridens dagar kan det komma sig att den som har låga inkomster han arbetar mera om han eller hon får mera skatt medan den som har höga inkomster arbetar mera om vederbörande får lägre skatt? Vad är det för logik i det? För att vara tillräckligt odygdiga så frågade vi också - moderaternas partisekreterare han är en sådan där nollskattare så han betalar inte ett dugg i skatt - och man frågar hur mycket måste man sänka skatten för att den jeppen ska arbeta lite mer eller lite mindre? Vad var det för konstigt med det där? Jag blev väldigt förvånad att se alla dessa höginkomsttagare, ämbetsmän som hade fikat efter jobb med höga inkomster, som stod i kö i TV och talade om att nu måste vi verkligen ta krafttag, impopulära beslut, skuldra vid skuldra skulle vi lyfta nationen ur eländet, ta på oss gemensamt alla dessa uppoffringar samtidigt som de talade om att för deras egen del begärde de skattesänkningar på 20-30-40 000 kronor. Och jag frågar, att inte folk slog sönder TV:n när de såg det där? Men de hade väl inte räknestickan på sig.

Och då frågade vi, hur kan ni begära av LO att de

ska skriva på ett avtal och så dagen efter så kommer ni och sänker skatten för höginkomsttagarna? Då talade vi med dem. Och de sa många vackra ting. Det var en framträdande representant för centerpartiet som sade det att här fick vi naturligtvis inte tänka på oss själva, och utan den egna partitaktiken, utan vi måste alla tänka på nationens bästa. Och så sa vi det, att det tyckte vi också naturligtvis och intresset ljuger inte sa Marx, men det var fel när det gällde centerpartiet. Vi hade räknat ut att med det där skatteförslaget som de och borgarna hade räknat ut så skulle bara 1% av centerns väljare få skattesänkning medan 99% skulle få skattehöjning. Och vi lyfte naturligtvis på hatten inför detta offer på nationens altare. Men sedan talade de inte mera om några uppoffringar.

Det är klart att det här gick ju inte för centern. Och i själva verket så var ju centerns enda möjlighet här, det var att komma överens med oss. De hade inte sett upp ett dugg, inte ett dugg, utan hade alltså blivit lurade av moderaterna. Och så blev det en egen uppgörelse och den är OK. Inte för att värdera de andra, för att de gjort några eftergifter, jag bara säger att den är bra för den innebär precis vad vi kräver, nämligen att man ska göra en samtidig skattereform där vi kan sänka marginalsatser och direktsatser men att vi framför allt ska betala den med produktionsfaktoravgift, rensa upp i avdragsdjungeln, bekämpa skatteflykten och skattefusket och på det sättet kan vi få en balanserad och rättvis reform. Och då är det OK om en del höginkomsttagare får skattesänkningar, om det betalas av andra höginkomsttagare så att man får så att säga en horisontell utjämning. Och inte en omfördelning till de mindre inkomsttagarnas nackdel. Och det fick vi. Då blev naturligtvis moderaterna gramse. För vad de var ute efter det var naturligtvis att genomdriva en marginalskatte­reform och sedan sticka. Det är klart, för allt vackert tal om nyliberalism det är

klirret i kassan som hörs bättre än teorierna. Och när det inte gick så blev de inte intresserade. Och vidare, och detta är egentligen hemskt, de var ju inte intresserade av en uppgörelse med socialdemokraterna. De avslöjade ju Bohman oerhört i ett morgoneko i radion då han sa att, javisst, vi vill föra en politik i hela nationens intresse. Det står i regeringsförklaringen. Men en politik i hela nationens intresse den är oförenlig med överenskommelsen med socialdemokraterna för de är socialister och frihetens fiender och de är alltså inte folket. Och det säger alltså moderaterna efter att socialdemokratin i fyrtio års tid har lyft det här landet från fattig-Sverige till ett ganska bra land. Då säger man att med dem kan man inte sluta en överenskommelse. Detta, mötesdeltagare, det är tjugotalsförstockelse. Så talade högern på tjugotalet, så talade arbetsgivarna på tjugotalet och nu är de där igen.

Det tredje skälet de hade var följande. Moderaterna har ju haft ansvar för Sveriges ekonomi. De har ju talat om, kommer ni ihåg före valet 1979, då stod Bohman och de andra under några ekar på Djurgården och sade att nu har vi fört landet ur krisen. Bara det att krisen kom tillbaka på måndagen efter valet. Detta är ett parti som lovade sänkta skatter och avskaffad inflation och stimulans i näringslivet, guld och gröna skogar, och det är ett parti, moderaterna, som har fört landet till ruinens brant. Det är sanningen! Och de vet mycket väl att de inte har en chans att reda upp affärerna innan 1982 års val och då börjar marken bränna under fötterna på dem. Då är det bättre att följa den gamla principen - bättre fly än illa fäkta. Och så började Bohman och hans kumpaner den trista marschen ur kanslihuset. Och det var tråkigt ur många synpunkter men det var bra ur en: de slapp, tror de, stå till ansvar för sitt fögderi. Men vi ska ställa dem till ansvar för det är ett skammens fögderi med förstörda stats-

finansier, jättelik utlandsskuld som moderaterna lämnar efter sig när de går ut i vildmarken.

Nu har de varit hos talmannen. Jag trodde att Fälldin skulle utlysa nyval. Vi sa att ta ett par dagar att tänka. Det är klart att vi tog en risk för om man ger Fälldin ett finger så tar han en långbänk, det risken har vi alltid. Men alright, vi tog den risken för vi tänkte att kanske han tänker igenom situationen och kommer fram till att ur landets synpunkt så är det bättre med ett nyval, att folket får säga sin mening. De gjorde inte det. Utan de gick istället till talmannen och sa att vi vill bilda en mittenregering. I solskentider skulle det kanske gå ett tag, om regeringen inte hade så mycket beslut att fatta. De kunde sitta där och titta på varandra och åka Waxholms-båt om eftermiddagarna eller vad de kunde hitta på, vad vet jag. Men vi lever icke i någon solskentid. Vi lever i en utomordentligt besvärlig tid för Sverige som nation. Och vi har haft en svag och splittrad och obeslutsför regering nu i ett antal år. Den hade i alla fall majoritet i riksdagen. Nu får vi en liten regering, utan majoritet, i en svår tid. Kan få det. Det är mycket dåligt för landet. De säger att de ska vara självständiga men jag har sagt, att det är inte så lätt. Jag vill bara säga till att vi kommer inte att stödja tillkomst av någon som helst borgerlig regering. De har klivit ur högerburen men de sitter som två små kanariefåglar på en pinne utanför och kan när som helst av katten dras in i buren igen. Det kan inte vara så nöjsamt.

Vi har sagt, det riktiga i det här läget det är att utlysa nyval. Javisst finns det skäl emot, partitaktiska skäl. Det är val om ett år igen. Inte hinner vi uträtta några underverk på ett år med hänsyn till det konkursbo som väntar på att bli uppröjt. Utan det blir ju mest impopulära ting vi ska göra. Begära uppoffringar och försöka börja bringa reda i Sveriges

ekonomi och klara av de värsta problemen. Och så ska vi gå till val sedan. Så det här diskuterade vi naturligtvis i partistyrelsen, men vi sa att allting annat det får skjutas åt sidan, det finns bara en sak som är viktig och avgörande nu. Det får aldrig råda någon tvekan om att den svenska arbetarrörelsen är beredd att ta sitt ansvar för landet, för att börja lyfta det igen.

Det behövs ett nyval för att rensa luften efter allt det ganska unkna taktikspel som vi sett de borgerliga spela upp till här under de sista veckorna. Det behövs framför allt ett nyval för att åter ge landet en beslutför regering. Och tanken är ju så enkel och demokratisk - vi har en tilltrasslad parlamentarisk situation som kan leda till långvariga förhandlingar mellan partierna och ingen lösning, och alla lösningar är dåliga. Då är ju det bästa att i god demokratisk ordning vända sig till uppdragsgivarna - folket - och säga: låt medborgarna själva bestämma vilken regering landet nu ska ha. Det är den enkla demokratiska , , , ,

Ådalen -81, ett land i kris, ekonomisk kris, politisk kris. Men låt oss göra det här mötet också till en symbol för någonting, nämligen vår vilja att börja på nytt i det svenska samhället. Börja på nytt för att rekonstruera den svenska ekonomin så att vi återigen kan få fart på framtidsbygget, bygga ut våra industrier, bygga ut våra offentliga tjänster, skapa arbete åt människorna, börja röja med våra skulder. Det kommer att ta många år men vi måste ju någon gång börja och inte bara glida på det sluttande planet. Låt oss börja på nytt för att värna välfärden! Se till att inte förstöra ATP. Se till att det inte är de svaga i samhället som drabbas av de borgerliga svångremmar såsom det hittills har varit. Om inte socialdemokratin står upp för de svaga i samhället så kommer ingen annan att göra det. Det är vår grundläggande förpliktelse och

den får vi inte ett ögonblick svika. Låt oss börja på nytt för att återvinna framtidstron i det svenska samhället. Det är den som håller på att svikta. Om alla dessa pessimismens profeter får breda ut sig. Man liksom stilar med hur mycket jobb man ska skära bort och hur mycket man ska (här tar första sidan slut och det blir ett hopp tills talet börjar på nytt)

Vi är ändå ett av de länder i världen som har den mest utvecklade industrin, den bäst utbyggda gemensamma sektorn med bostäder och sjukhus och allt det andra, med den bäst utbildade yrkeskunniga arbetskraften. Det vore ju märkvärdigt om inte detta land skulle ha någon framtid och inte ha möjlighet att av egen kraft, d v s med människornas samlade kraft, återigen bygga denna framtiden och inte bara glida utför. Det är det jag menar med att börja på nytt.

Och låt oss också börja på nytt med att skapa ett nytt klimat i landet. Ett andligt tillstånd. Det är riktigt som Sören Thunell skrev, att moderaterna lever på konfrontation, på att hata arbetarrörelsen, på att söka förödmjuka dem när de kan. Det är deras ... Det är viktigt också att Svenska arbetsgivareföreningen nu lever på att de som sa hota, hata och huta åt. Om man läser Svenska arbetsgivareföreningens tidning så ser man att Saltsjöbadsandan den är långt borta. Där lever bara tankar om kamp mot arbetarrörelsen. Konfrontation, vrid klockan tillbaka, med socialdemokratin kan man inte tala. De bedriver nu en kampanj mot löntagarfonder som i vulgaritet överträffar det mesta jag har sett. Och ni ska veta att det är inte i första hand löntagarfonder den striden gäller utan det gäller att värna deras makt i samhället, att komma åt arbetarrörelsen. Hade de inte valt löntagarfonderna så hade de valt pensionerna, sjukförsäkringen eller MBL eller någonting annat. Löntagarfonder är ju inget annat än löntagarnas vilja att ta ansvar för framtidsbygget i vårt land i

demokratiska former. Och vi ska ju inte låta arbetsgivarna, bara därför att de har många miljoner och därför att de är grova och därför att de ofta är lögnaktiga, skrämna oss från att fortsätta att föra ett samtal med människorna om hur vi gemensamt ska bygga framtiden.

Vi måste återvinna det där att man kan föra, det som börjar bli förlorat, att man kan föra ett samtal i det svenska samhället. Att man förhandlar sig fram till ett vettigt resultat. Att man kan föra en bred folklig reformpolitik. Men jag blir mer och mer övertygad om att det finns en avgörande förutsättning för att detta ska komma till stånd, och det är att arbetarrörelsen åter får ansvar för den politiska ledningen i vårt land. Förr går det inte.

Och så till sist när vi nu samlas för att minnas en djupt tragisk händelse i vår historia. Men också en heroisk. En händelse som var en symbol för enskilda människors storhet, för ett samhälle i kris. Men också en symbol för början till något alldeles nytt. Ett fredligt samhällsbygge som burit socialdemokratins prägel. Så ska vi fira detta minne framför allt i beslutsamhet att efter dessa, ganska dystra och trista borgerlighetens år, så ska vi börja på nytt för att i praktisk gärning genomföra arbetarrörelsens demokratiska idé.